

ИТОГЛА ЭМДА ПЛАНЛА

Арсен КАНОВОК:

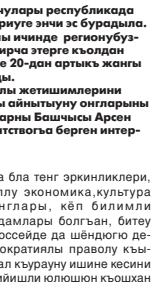
Экономиканы тюрлю-тюрлю бөлүмлеринде жетишимлерибиз бла ёхтемленурге эркинбиз

Къабарты-Малксары оңуочулары республикада инвестиция оңилганы келиндириуге эчки эс бурдурду. Жаланда арт бир неча жылы ичинде регионбузга кеп жангы инвесторна келирге этерге кылдан келгенди. Жаланда эл мюлкде 20-дан артык жаңгы проект жашауда бардырылды.

Озган жылы баш магъаналы жетишимлерини элдэ республиканы өскөн ары айтыууну оңгертисинде Къабарты-Малксарны Башчысы Арсен Кановок «Интерфакс-Юг» агентствого берген интервьюсунда айтаңды.

«Арсен Баширович, өзгян 2012 жылда болган ишледен бла жетишимледен артыкда магъаналыгы сиз къайсыларын санайсыз?»

«Республиканы политика эм культура жашауанда белгилеп айтырга ишлеге Къабарты-Малксар Россияге къошулганганы 455-жылганын байрамын эмда «Кавказ оюна» регионла аралы фестивалыни бизде бардырылганган саярарга болуукду. Бизини тарыхыбызын къайдан жарталыгыбын эсибизге салганнюн магъанасы бек уллу. Халкларыбызын бир неча ёмор алтга этген саяулары тюз болганган заман, жашауда да кёрюзоткендиле. Ма ол оңоуну хайырындан Къабарты-Малксар Россияни башча-

ла бла тенг эркиндиклери, уллу экономика, культура оңглары, кеп билмилли адамлары болган, битеу Россияде да ёшёнго демократияны праволу къырал къураууну ишине кесини тийишли оююнчон къошхан регионга айланганды. Республиканы Россияге къыралга кеси ыразылыгы бла къошулганган аталы бардырылган байрамла хар заманда да бирикми, бир ниетликли кичлендириуге себеплик этедиле.

Айтханымча, «Кавказ оюна» да жылы магъаналы ишлеринден бирлеридиле. Бу фестивал спорт эм культура бла байланы болганганыгы, аны политика магъанасы да барды. Ол Север Кавказын халкларынын шубукулларын, огурулу кюншулукъуну,

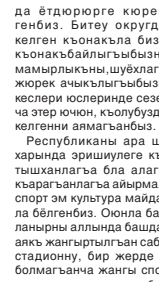
миллетле эмда диниле аралы байламыкъланы инетлерин жайыну да огурулу борчун толтурды.

Бу проектин къыралны правительствосу да дурус көргенин, ол РФ-ни Правительствосуну Председателини орунбасары-Россияни Президентини Север-Кавказ федеральный округда топу эркинликке келечиси Александр Хлопонинни башчылыгы бла бардырылганган барыбыз да билебиз. Фестивальны 2014 жылда Сочиде болуук къыш Олимпиада оюнланы культура про-

граммасына киргени да аны даражасын бютон бийикге көтюрди. «Кавказ оюнада» спорт эришуле мамырлыккы, огурулу кюншулукъуну, миллетле аралы къарындашылыккы, бирге ишлеуи инетлери бла байланындыла. Ол артыкда магъаналыды. Ол ниете бла ашанга уа бизни халкларыбызга бурун заманладан бери төре болуп келедиле.

Былыр Къабарты-Малксар фестивалыга къагышанланы кынаккъагы бирикчи кер алганды. Биз аны бийик даража-

да ётдюрюрге көрүшгенбиз. Битеу округдан келген къоноккъагы бизни къоноккъайлыгыбызын, мамырлыккы, шубулагы жамер ачыктыгыбызын кеслери оюслринде сезерча этер оюн, кюнбуздан келгенин аммагъанбиз.

Республиканы ара шахарында эришулеге къагышангагы бла алагыга къаргангагы айрыкылы спорт эм культура майдан да белгенбиз. Оюна башланганы алланда башдан-аяк жаңгырылган сабий стадионун, бир жерде да болмагъан жаңгы спорт комплекси да ачханбиз.

«Спартак» республикалы стадионга, фестивалны ачылуу эи жабылуу куюнчлары бардырылган «Жашил театрга» да тынгылене этилгенди.

Айтхад да, биз «Кавказ оюнада» эки кере да чемпионла болганганбыз бла бек ёхтемленбиз. Фестиваль Север-Кавказ регионун жамуатуны эсинде жаңылыгы, кынаккъагы, огурулу ниетлиги бла къагылганына мен ишексиме.

Ахры 2-чи бетдеди.

Кенгеш

Юйлени кереклерин тындырууну - бийик даражага

Къабарты-Малксар Республиканы Жашау журтланы бла къырал инспекциясы башчысы Намудин Кажаров алгаракда республиканы Правительствосуну июнда бардырылган кенгешде бу ведомствону бытыргы ишини оюсонден отчёт этгенди. Жыйынууну Правительствону Председателини биринчи орунбасары Унаиланы Казим бардырганды. Ары республиканы муниципалитеттерини келечили, ЖКК-ны предпритяллары эм бир къауум ведомстволаны башчылары да къатышхандыла.

«Республиканы битеуло жашау журт фонду 15,5 миллион квадрат метр болды. Аны ючен бир кеп фатарлы мекамладыла, деп билдиргенди Кажаров. Фонда болган битеу журтланы жумушларына 360 организациа къарады. Аланы асласын (68 процент) юйлени иелерини биригулери (ТСЖ).

Жашау журт фондуну техника жаны бла болумуну оюсон-

ден айтханды, аны асласын да да тозуруганын белгилегенди докладчы. Инженер коммуникацияла бла обуродование эски бола бардыла. Производстволу кочле адаманы, рынкунда уз илемлерин жалчытмайдыла.

Былыр инспекция 1900-ге жууук тинтиуле бардырганды. Ол кезиуде беш миниге жууук юйледе ботум оюозегенди. Алада 4694 бузуклык ачыкълангандыла. Ол санда ремонт этуде бла алавы хайрыланганды - 2582, коммуналыну жумушла беруу жаны бла - 1173 эм мекамланы хайрылануу жаны бла журуклыкла бузуклык этилгени ююнчунды. Тинтиуени итоглары бла алавы 2248 предисание, 240 протокол эм 2530 акт жаъганды.

Юйлени жумушларына къараткан юридикалык лиценция ишлеринде инспекция дайым контроль этип турганын белгилегенди докладчы. Сёз ючюн, былыр, республиканы прокуратурасы бла келишип,

ведомство 58 тинтиу бардырганды. Ол да аны алдында жылдан эсе онеки проценте кёбейгенди.

Организацияла къарваган мекамлагы къачан эм къалды ремонт этилгере керек болганы алада жашагъанлыны жыйлыуларында белгиленеди. Кывалы бир ача къоратыллыгына да анда келишедиле.

Кывалы-алай болса да, башында саъынлыгъан тинтиуени кезулеринде инспекция бу организациаланы ишлеринде кеп бузуклыкла тапханды. Юйлени башлары, подаваллары, коммуникациялары, сууук эм исси сууу бла жалчытуу системалары, канализациялары эм юйлени тирелери тап халда болмагъанлары тохтадырылган эди. Тюз ниетли ишлемеген организациаларга 300 минг сом чаклы тазир салынганды. Аланы бир-бирлеры уа бир миллион сомдан асламга ремонтну боюнларына алгандыла.

Ахры 2-чи бетдеди.

2013 жыл - Кызууретни саклауны жыллы

Хар бирибизин да борчубуз

Промышленностуну, аграрный комплексни айна-тыу, ёшёнго технологияны хайырууны төгеректеги къуудетге къаллай себеплик этелгенини ююсонден КЪМР-ни Экология эм төгеректеги къуудетни саклау жаны бла комитетини башчысы Виктор Несугулов айтды:

«Кырал эм жер-жерли власть органла төгеректеги къуудетни къоруулануу адамны жашауунда баш магъаналы проблемалардан бирине санайдыла.

Хар бирибиз да тазга табийгат болумда жашарга, аны халыны оюсонден керти информация алырга, экология болум аны саугутуна неча артыкчыны хата салган эсе уа, компенсация алырга эркин болганын башчысы Россия Федерацияны эмда Къабарты-Малксарны Конституцияларында жазылыды.

Бу праволу жашауда бардыр, табийгат байлыккы, жаныуарланы, битимле саклау эмда бу экология право нызамны кючлер мурат бла РФ-ни Президенти

редеги къуудетни саклау жаны бла комитети бир къауум жыйлыу бардырылды. Биринчиден, бу сферада законланы кючлеу ишини тирлетбиз. Ол мурат бла «Суу объектини хайрыланууну эм къоруулануу тап халга келтирууну оюсонден» законну проект экинчи окупулда оюозолдо. Парламентини пленар жыйлыуларында биринде «Недраланы оюсонден» законну 16-чы статьясы кийирге белгиленген торлеуле кергозотлюкюле, дагы уа «КЪМР-де эчки сакланган жерлени оюсонден» закон да жаңгырыллыкды.

Андан сорда да, «Недраланы оюсонден» федералый законун 13-чю статьясын 1-чуну пунктуна торлеуле кийирну оюсонден» проектин хазырлап, аны РФ-ни Кырал Думасыны къарауна берликбиз.

Ахры 2-чи бетдеди.

БАЙЛАМЛЫКЪЛА

КЪМР-ни Парламентини Астрахань областыны Думасы бла бирге ишлерге келишгенди

Къабарты-Малксары Парламентини Астрахань областыны Думасы бирге ишлерге белгилейди. Ол жаны бла келишимге эа-

да жыйылган сынау да шыгатылык этеди. «Биз Юг-россияни парламент ассоциацияны чеклеринде биригип ишленгенбиз.

«Регион законланы чыгаруу сынауу бла Къабарты-Малксарга жуукдуу. Эки субъект да, законодательный башламчылыкканы

Программа

Битеу мадарланы хайырлана

КЪМР-ни Правительствосуну уруну рынокда халкы тапандары жаны бла программаны къыйл кергенди. Анда ишчи жерле журуу жаны бла къошак мадарлары белгилениди.

КЪМР-де Халккы иш бла жалчытуу жаны бла къырал комитетини башчысы Зубер Тхагалегов билдиргенди, документ алты ёлмооден къуралыды. Анда сакъатланы иш бла жалчытууга аслам эс бурулганды. Битеу да бирге алагыла 98 ишчи жер къуралганды.

Андан сорда да, бусагъатда ишленген, алай жууук заманда къулулгъудан эркин этилигине къоркжу болганы уа баша предпритяллада стажировкаларын бардырылды эмда анда ише тохташырылды. Профессионал билмилери болганыла уа аны баша регионда ёгерге болуукду.

Битеу да бирге программаны бу ёлмоомне 281

адам къатышырылды.

Зубер Тхагалегов айтханды, өзгян жылда бытхалы программаны хайырындан эчки предпритяла ачханы да ише адаманы алырга хазырдыла. «Ала, субсидия алып, гиче предпритялала ачхандыла. Бусагъатда уа бизде эсепте болган адамланы иш бла жалчытууга хазырдыла», - дегенди ол.

Программа жашауда бардырыла, республикада ишчилени саны иги да азайтылыкка эмда, документде айттыгына, экономикада ишленген 2 процентинде кеп болуук тойюдо. Анда белгиленген жумушланы тамамларга 38,6 миллион сом керкиди. Аны асласы федералый бюджетден төленеди, республика 1,3 миллион кышарыкды, ача бюджетде барды.

Бусагъатда уа халкыны иш биле эсепте болган эсепде 8850 адам турды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

конла чыгаруучу органланы башчылары Чеченланы Ануар эм Александр Клыканов къол салгандыла.

Бююн да, башха-башха федеральный округлагы юлешингенибизге да къармай, субъектерибизни экономикасын, социальный жашаууну, культурасын айна-тыу жаны бла вопросла да бирге ишлерибиз», - дегенди Александр Клыканов.

бирге тинтип, кеп кере бир оюмга келгенбиз. Ол а жаланда Астрахань областыны угъай, саулай Россияда уа айнагырга себеплик этеди, - деп чертенди КЪМР-ни Парламентини спикери Чеченланы Ануар. Бизни корр.

Къайгырылуук

Пособиялагы къошулганды

Россияни социальный страхование фондуни КЪМР-де регион ёлмоомне пресс-служба билдиргенге кёре, 1-чи январьдан башлап анализ эм сабий пособиялагы индексация этиленди.

12ыйккъа дер жуууккерлер болуп медицина учреждениялагы учётха тургъан тиеширлагъа бир кере берилген ача, 5,5

процентге ёсөп, 490 сомга жетгенди.

Быян биринчи сабий туугъан аналарга хар ай сайын 2453 сом ача берилдики. Экинчи, ючюнчю сабий тапханыла уа хар айдан бек эздан 4907 сом ача төлендики.

Индексация жаланда 2013 жылда 1-чи январьда эм андан сорда туугъан сабий пособиялагы этиледи.

Сабий туугъанда бир кере берилген ачаны ёлчми 13087 сомга жетди. Ол а өзгян жыл бла тенгаштиргенде 700 сомга асмады.

Елген адамны асыраууга берилген социальный пособияны ёлчми да 4763 сомга дер өскенди.

ТАППАСХАЛЛАНЫ Аминат.

СОЦИАЛЬНЫЙ ЖАЛЧТЫТУУ

Радиацияны хатасы тийгенлени пенсиялары кётюрюллюкю

Радиацияны хатасындан саулукларына заран тошкен адамлагы берилген компенсациялары бла башха төлеуени ёлчмелери 2013 жылы алланда башлап кёлорюллюкюле.

Индексация инфляция бла байланы болумга кёре тергелидики. Алай РФ-ни Правительствосу жарашарган бергилеме компенсацияны эм башха төлеуени торлеуле тохтадырылды эм аланы ёлчмелери 47-ден 23-гооге дер жетди. Ол ача гражд-

данланы да категориаларында берилди: Чернобыль атом электростанция атылганды, 1957 жылда «Маяк» производстволу биригуде болган аварияда, Теңа сууга радиацияны киркичканы ахтада бардырылган операцияла эм Семипалатинск полигонда иделери сынаулагы къагышханганды.

Михайл БИТОКОВ, РФ-ни Пенсия фондуни КЪМР-де ёлмоомне пресс-службасы.

СОЦИАЛЬНЫЙ ЖАЛЧТЫТУУ

Къолайсыз жашагъанлагъа эс тапгырады

Жыл санлары келген адамлагы, инвалидиге, къолайсыз юйкерге болушу эмда онг тапгыруу-бу огурулу иш Елбрус районда адамланы социальный жалчытууну комплекс арасыны (КИССОН) боюнла салынганды. Ол аны жетишимли тамамлайды. Ёзгян жылда аны битеу 6690 организациа 7728 адамга къаргандыла, алагы 166269 жумуш этиленди. Спонсорланы хайырындан къолайсыз граждандлагы продукт наборладан 205-си, кеп жаңы кийим да юлешингенди, 35404 сом ача берилгенди.

Юйлерине барып болушала

«Жаңгызлай къагып, кеслери кеслерине къаралмагъан къартлагы артыкда эс бурулады. Комплекс арада эсепте алайладан 254 адам барды. Аланы кёбюсю эл жердеде жашыдыла, аны себепли социальный ишчиле да жумуш кёндю: юйде отуланы тизгин жыйгъандан сорда да, продукла келтирмге, ашырек хазырларга, аразда бла бахтада этилик жумушлагъа

да болушырга керкиди. Ала медицина жумушлагъа да къарайды, андан сорда да, къарайды адамла кеслерине сёз нёгерлик этерикени, психология жаны бла болушук алырга да бек соеуде.

Арада юйлерге барып, социальный жумушланы жалчытхачи ёлмолу къуралганды. Бир Тарныгуз шахардагы алыгыр лага Былым, Отырары Бахсан, Елбрус, экинчи уа Бедик, Лашкута, Кёндёлен элдигегеге къарайды. Ала

кючлерин къарт адамланы юйренген жашау халлары онг табылганы къадар бир алгын бла келгенина тап барырына, алавы социальный, саулук эм психология жаны бла статусларына болушурга бурдыла. Былыр эки ёлмоомне да социальный ишчилери 304 адамга къа-

Ахры 2-чи бетдеди.

СУРАТДА: социальный ишчиле Замира Дадова, Тамбат Каибанова, Наталья Чиликина.

Сюйдюмлюдюле, тридиге бузоула бла къозула... 2 бет	Тилибиз бир эсе, аны журуклары да бир болурга керекдиле 3 бет	Айырмалыла сыланнгандыла 4 бет	Эм бийке орналган эл 4 бет

ТЁГЕРЕК СТОЛ

Тилибиз бир эсе, аны жорукълорго да бир болургъа керекдиле

Къарачайлыла бла малкъарлыла бир халкъдыла, динлери, тиллери да бирди. Болсада бюгонлюкде ала, нек эсе да, эки алфавит бла хайырланады. Ол шарт а бизни бир бирден узайт барды.

Алимле халны торлендирге умутлудула. Бу мурат бла эки жаңындам да халарлы специалистден къуралган Орфография комиссия оюмларын жамауатха ачыккъалганды. Халкъ ыразы болса, биз къырк харфдан къуралган жаңы алфавитге кёркибиз. Сёз ююн, алғынныгы «к» «к» деп жазылкъды.

Аллай харфла кётююлдо, алай бу иш кертиси бла да жашауда бардырыла, шёндого болум къалай торлендикте? Белгилеси, ана тилибизде асламысында абдан адамла окуйдула. Ала юйренилеми жаңы жорукълар? Миллетни кёбюсю ана тилинде бир зат да окумайды, жаш адамланы араларында ёз тиллеринде эркин сёлешелеселле аз тюрлюнде. Бу къыйынлыклары юсюнден айтылмай, сёз алфавитден нек башланды? Реформа тилибизни ёчюлтюу кюймозму? Бу соруулаға жууап излей, «Заман» газетни редакциясында «тёгерек стол» къуралганды. Анга филология илмуланы доктору, профессор, Гуманитар тинтитулу институту малкъар филология ёлмулюю таматасы Гузеланы Жамал, филология илмуланы доктору, РАН-ни академикги, РАН-ны Къартары-Малкъарда илму арасыны башчысы орунбасары Улакъланы Махти, профессор, КъМКЪУ-ну малкъар тил кафедрасыны башчысы Кетенчиланы Мусса, Огъары Малкъарда орта школу директору Къарчаланы Халимат, «Китап» араны директору Шауаланы Аминат, Нальчик шахарда биринчи номерли гимназияны малкъар тил бла литературадан устазы Къонакъланы Люба, Къарачай-малкъар жаш тёлую айнуюна себеплик этген «Эльбусид» фондун Нальчик шахарда ёлмулюю таматасы Аналаны Марат, «Барс-Эль» жамауат организацияны Нальчик шахарда ёлмулюю таматасы Герийланы Абузейит къатышхандыла.

Тёгерек столу «Заман» газетни баш редактору Аталаны Жамал бардырганды.

АТАЛАНЫ ЖАМАЛ:

Кюн ахшы болсун, багъалы конакларыбыз! Бюгон биз къарачай-малкъар тилин бир эсге, мардалаға жыр амалланы сюереге жыйылгъанбыз. Бир халкыны ичинде тили эки бутакъға ёлмюнгени барыбызны да бек жарыстады. Бютонда ёлмюнюнде – эрттегили, ариу тилибизге болушлук керек кезде. Тил, адамча жаны, солугу болган затды. Биз ана тилибизде сөлешек, анга сюймекликден жорегибиз толуп, ол сюм алады. Жарысуға, шёндо аслам таулу юйорледе ёсген балачыкъла ёз тиллеринде сёз да билмейдиле. Бизни сюймеклигибиз таркъайса, сабилиярбиз сёлешмеселе ата-баларыбыздан келген тилибизде, ол ёлмюнюде.

УЛАКЪЛАНЫ МАХТИ.

болургъа керекдиле: школларыбызда да, университетлерибизде да.

АТАЛАНЫ ЖАМАЛ: - Кертиси бла да, биз къабыл этилген жорукъларға сыйнамайбыз. Бюгонлюкде «Минги-Тау» журнал, «Заман» газет, «Эльбусид» китап басма оюн торло орфорграфияны да ишлейдиле.

КЕТАНЧИЛАНЫ МУССА: - Тыш къыраллы алимлени оюмларына кёре, хар эки ийыкъдан жер башын да бир тил ёлмю барды. Шёндого дунинда сакъланчу оюн, тил бла бек аздан жюз минг адам тили хайырларыгъа керекди: жазаргъа, окургъа, сёлеширге. Бусагъатда биз бир онуюгъа келсок, аны жашауда бардырсакъ, китапларыбызны тиражлары босордик, къарачай жазуучулары чыгармалары бизде, малкъарлы жазуучулары уа Къарачайда сатылкъдыла. Бир бирле: «Да жаңы алфавит кийрилсе, алгын алфавит бла жазылган китапларына уа не этеркибиз?» - дейдиле. Жууап береме: окугъан, хайырланган. Мен латинчида басмаланган «Къара юкюрюню» окуръ турганма. Биз башлагъан иш бюгонюк, бир жыллык иш тюрлюнде.

ГУЗЕЛАНЫ ЖАМАЛ.

КЕТАНЧИЛАНЫ МУССА.

этиллик жумушла айтылганча тын болушк тюрлюнде. Сёз ююн, къабатыгыла бла черексиле бир школ программа къураргъандыла, алай усталла анга кирген чыгармаларны ёлмюлюктеда талмайбыз деп жарардыла.

Биз бир программга къырасак, китаплары басмалагандыа кеп проблемала чыгаргъа болушкдула. Мени лабораторияда усталла чыгарылган бир-бир чыгармалары мен басмалагъай турама. Нек? «Эльбусид» китап басмада алгынныгы китапла сатылмайгъандыла... Жаңы алфавитни, жаңы программаны кийирден алгъа бу жууаплы ишни тынгыла, терен сюереге керекди.

Солдан оңгга: Къарчаланы Халимат, Шауаланы Аминат эм Бейпайланы Муталип.

Бу жумушчу ахырына жетдирди ююн, эки республикада да аха бармыды? Башланган иш жарты жолда тохтап, хайырындан эсе хатасы кеп болуп къалармы? Мени акълымга кёре, бу магъаналы ише хар затны да белгилегенден сора сюереге керекди.

Жаңы окуу китаплагъа аха къаьдан берилдик, ала къаьда басмаланыркъдыла, аланы къайсы алимле хазырларкъдыла, бек башы уа, кеп бу торленулеге ыразымыды – битену бу соруулаға жууапла табылгъандан сора башлангъа керекди иш.

Насипла, халкъыбызда тилибизни кезикс сюйген, анга жашуалары атаган адамларыбыз бардыла. Аладан бири бюгон «тёгерек столгъа» къатышхан Къонакъланы Любады, Нальчик шахарда биринчи номерли гимназияны малкъар тил бла литературадан устазы. Ол мени лабораторияда ишлегенди, мен анга этген иши ююн жоре ыразылгымыны билдирме. Бек билимли эм жарашуучу, командада ишлей билген адамды.

АТАЛАНЫ ЖАМАЛ: - Люба, сен устазыа, бу ише къалай къарайса?

КЪОНАКЪЛАНЫ ЛЮБА: - Бу «тёгерек столгъа» жыйылгъанла барыгъыз да менден эсе билим-мезе, жаламда орунча жаздыла. Да бу реформаны бардыргыра керекди, дей эсегиз, биз, жашла, сизни окуу-угузгъа сыйнаыргъа керекдик. Сиз башласагъыз, биз сизге билелик этдиребиз, ызыгъыздан барыкъбыз. Алай, аныкъ айткъанда, мен бери келе туруп, оюмун башха эди, бюгонлюкде реформа керек тюрлюнде бизге деген акъылда эдим.

Нек саргъш эте эдим алай? Ангъа-тамын, ююнчю классда аны овуку окуучумч барды, онки таулу сабий. Аладан айтханьма жаламда терсюсю тошонюнде, сегизиси уа бир сёзюмю

АНАЛАНЫ МАРАТ.

КЪОНАКЪЛАНЫ ЛЮБА.

ГЕРИЯНАНЫ АБУЗЕЙИТ.

люп турарды. Ол «Ручей» тауна аты болдасы, таулула жерде? Неде Чирик кёлге таулула кеслери окуна «Голубые озёра» деп къордыла. Таблицаларда да Чирик кёл деп кёрме, жаламда орунча жаздыла. Да булай болуп тура, бираздан унутулукъду кёлюю тауна аты. Малкъарда «Юу тул» - «Уштул» болганды. Топонимиканы кёлгъа алыргъа керекди. Школ директорна айттыргъам: арт жылда сабийге тынгыла окуу китапла, ишчи دفترле, таблицала чыгарылгандыла. Мен бу ише улу къыйын салгъан Шауаланы Аминатха жоре ыразылгымыны билдирме.

ШАУАЛАНЫ АМИНАТ: - Сёзюсю, къарачайлыла бла малкъарлыны алфавитлери бир болургъа керекди. Алай аны ызындан

сөюдиле бизни тилибизге юйренирге, айжай да, кельи юйренсинле? Тилге неди, испан, немис, франсуз тилеге юйрелме дегенлеге, тюкенледе китапла, видеокурсла бардыла. Биз да бу жумушчу къалгъа алыргъа керекбиз.

КЪАРЧАЛАНЫ ХАЛИМАТ: - Кертиси бла, тамамланыргы кеп жумушла бардыла тил жаңы бла. Халкъда улу ёлмюлюк эсленеди, бютонда шахарчалы аранларында. Миллет сезими ёсдороре, кочлендирирге керекди. Элин-жерин сюйген, халкыны тарыхына сейри болган, ана тилин да билиди. Хар бирибиз миллеттеме деп кёлундан келгенни эте, болум торлендири. Аз зат болсун, кеп зат болсун.

Къашхатау ГЭС-ни къатында суучукъ барды, алайда «Ручей» деп жазы

да ангъаламайдыла. Алай мен жаламда терсюсю бла угъай, барысы бла да ишлейме. Презентацияла, оюнла бла хайырланып, аланы тилге сейлерин къозгойама. Тилге сюймеклик турса, сабиини жорегин анга итпни башласа, ол тилге юйрендикди.

Мында бюгон школлада окутуу программалары бир кибик этеркибиз, дейдиле. Алай бусагъатда бизни тынгыла программаларыбыз жокъдула. Торлендиредиле аланы, торлендиридиле ала, бир эсе чечне уа жетирийдиле.

Бир кибик программала жарашдырысалла, литературадан программа къалай къуралыкъды? Даулашала чыгъарыгы багъамды. Малкъарлыла кеслерины ичлеринде окуна келишаламайдыла, мени чыгармал салгъан, угъай менкиде сёз болдыла. Къарачайлыла кошулсалла уа, бютонда къыйын болушкду келишорге.

«Тёгерек столгъа» дери мен хазырланган торленулеге къажу нек эдим? Алфавитден эсе жюсю проблеммабыз болган сунама: сабилиярбиз тилибизни билмегенлери. Бу жарысулу болумну, бу къыйынлыкны къалай хорлайыкъ – ма аны юсюнден оюмлары эшитирге сюеме. Ана тилибиз бийик даражада, сайлы жоретолор орунула, бусагъатда анишди. Нек суйдырабыз биз аны башха тилгеге табыны!

Тёртюнючю класслада олимпиада болгъанда, тилин башхаладан эсе онлугъакъ билгенле жыйылдыла. «Сюйген жануарчыгъыны юсюнден къыска халарчыкъ жаз» деген заданьга бир сабий «Мени эгешимчи барды», - деп, ызы бла уа аны юсюнде жазганды. Болмайгъанча осал кекге жетгениз. Ата-анала, башха предметлеге эс буруп, малкъар тил бла литератураны уа сансыз этедиле.

АНАЛАНЫ МАРАТ: - «Эльбусид» фонд сабилия ала тиллерин сюер ююн, кеп амалланы айткъандыла. Бюгонлюкде битену да къарачай эм малкъар элде ала мультифильме ала тиллеринде къарайдыла. Биз алада диалектле бла хайырланганбыз. Алгъа къарачайлыла ол бытаны онгумушгандыла, алай артад бюсорегенчиле, бу ишни магъанасын да ангъалагъандыла.

Бусагъатда мобилни телефонлаға бла планшетлеге хар адам да жазарча тил бла баймалы программала къуаргъанбыз. Аладан бири «Али-била» жаңыларда бла къарачайлы атларын билирге болушды. Битеуд да жыйырма ёлмю болушкду. Сёзюсю, бютонда шахарда ёсген сабиияле бу бек керекти затды.

Энди къарачай-малкъар бешик жырлары да телефонларыбызгъа, планшетлерибизге жазылкъбыз. Техниканы терк айныгъаны бизге жаңы амалла ачды. Алай проблеманы башы – юйоредиди. Таулу ата-анала башха кёлге таула сёлешип башлагъыны, болум аламат болушк тюрлюнде.

ГЕРИЯНАНЫ АБУЗЕЙИТ: - Бешик жырларыбызны бусагъатда ыналарыбыз окуна айтмагъайдыла. Аны оюн аламы бюсореде чыкъган китапдан алып, жырчыла жырлап, алай жазылгандыла.

Кертиди, ата-анала сабилияри бла тауа сёлешмеселе, балалары тынгылы, терен билликте тюрлюнде тиллерини баш бура тамгаларыдыла, компьютер да бу ишде ити болушкку этеди. Бусагъатда къарачай-малкъар тилде компьютер оюнла хазырлана турдыла – аланы уа гитчеле бек сюедиле! Ол оюнлада Ерозолек эмгенлери бек бек даражада чыгарма чыгаргъа ююн, сабийге нар анос бла баймалы соругъа жууап берирге керек болушкду.

АТАЛАНЫ ЖАМАЛ: - Реформа бардырылык болса, биринчи, экинчи, ююнчю деп не атламазди этпдикдиле?

ГУЗЕЛАНЫ ЖАМАЛ: - Биринчиден, биз къарачайлыла бла бир акъылгъа тохташыргъа керекбиз. Ала бусагъа, биз аласыз бу жумушчу тюрлюнде къарачайлыла башха башланса, биринчи бөрчүбүз бир алфавитге кёчю болушкду. Экинчи атлам - орфографияны торлендириу.

УЛАКЪЛАНЫ МАХТИ: - Эки республиканы парламентарии аралары комиссиясы ишере керекди. Ол ишчи къауум куурадыкды. Къарачайлыла бла бир акъылгъа тохташыланды, власть ала ишлеп барларга керекди. Алгынды айтханьма, къарачай-малкъар тил къырат тили, кыралды аныкъа чыгаргъа эм айныртуугъа борчлуду.

АТАЛАНЫ ЖАМАЛ: - Къарачайлыны бла малкъарлыны алфавитлери бла жамаз тиллери бир кибик болурга бек керекли кимге да болмасын. Бу ишни магъанасын халкъга жетирирге газетни борчлуду. Окуучула кеслерины эни оюмларын жазсалла, бек сюйни басмаларыбыз «Заманы» бетлеринде. Тилибизни тамгалары кьадары - халкъыбызны къардыды.

БЕЙПАЙЛАНЫ МАРЗИЯТ: Сууратланы **ХОЛАПАНЫ МАРЗИЯТ** алгъанды.

САУЛУКЪ

Сау кьал, жукьусузлукъ

Жыйылыу

Айырмалыла сыйлангандыла

Россейни Жууапха тартылганлары терсиклерине жолуктурууну Федеральный службасын (КМР-де Управленисын (УФСИН-ни) Жамауат совети уполновий-толууруу системаны ишинде болунуу оюондони. Аны коллегия органы председатели, КМР-ни культуруа фондуу траматасы, ОРТК анык акционер обществооу генеральный директору Владимир Воробок бардырганды. Оп, тамамланган ишлеге багы бие, биз уполновий-толууруу система не кьадавр кыймакты ишлерине кьайгырганбыз, дегенди.

УФСИН-ни КМР-де Управленисын начальниги ии службаны полковниги Василий Фёдоров, республикада жууапха тартылганлары терсиклери не жолуктуруу иш не халда болганын белгилей, былай айтады: «Республиканы уполновий-толууруу системасы жетишмели ишлеген эсе, анда Жамауат советни юлюшо аз туюлюдо. Аны адамлары, учуредени-

лары бла дайым байламлык жорюткенди. Сиз кесийини иш кьилпогогоз бла уполновий-толууруу системаны кыймакты ишлерине кьайгыргансыз, аны проблемалары тамамлауу КМР-де алгынлай тургансыз. Мен былайда советте белгитинг алы адамы сайланганын белгилерге оюеме. Ала республиканы Парламентини депутаттарында, КМР-ни Башчысынны аппаратыны келечигериде, илму кылуукчунда, культураны, асылмаи информация органыны, дин конфессиялары оюончуларында, Башха торло айтак, халкыны арасында намыслары жорюткенди.

Россейни ФСИН-ни КМР-де Управленисынны пресс-службасы.

Россейни халкыны юч олодон бири телигиси бююногюкк жукьусузлукьдан кьыйналды. Аны сезонуу формасында эм депрессионды кьыйналганына уа болгондод кьылдо. Оп торпо таспамадада куурууга кьолундан хар хими да келтириди. Иги жууалганыма, уллу стрессни сыйма, андан да уллу стрессни жукьудан тоюмганын кьок, сыйма. Не эгерде керемте Бек алгыз былай зат билеге керектис: осал жукьуну кюз ары сезонда сыйтталар неледите? Не-врологга айтангара кьере, кышда жукьусузлукьну баш сыйтталар бышарды.

Бу Сейирди

бызда сунуу району азаяды - адам алышка сомулды, суусалгыкдан кьыйналганын сезмейди, алай аны чары авариалу режими кереди; - осал жуа болула. Алаша темпериатура, болонда бек а хау мылгалайлы улуу болган заманда, бизи чарыкыбын кьийим болууны сыйнаиды, оп кесини кьийимлеринанга тишишликде кьурагыра кереди. Дайым психодизика стрессни сыйнаиды, адам порлене-торлене турган бююмлерге, сау болууга, дегенди тургууга керек болды. Алай кезиде адам тишишлисиме сомулганды. Кичюно жаныгдан жерине кьайтарыр ючюн, заман кьёборек керек болды, а а хана жетпейди. Дайыл да черттеге керемте: жукьусузлукьнун хатасындан чькьынган осал ишле кьёборек бла бардыла, адамын ишле онларын азандыла, башха торло осал ишле, ДТТ-ла да кьёбёйдиле. Жукьунмай кьйп турган

адамдын чарында мелатонин эм оворатын аз болдыла. Алай адам- ланы халлары тер оюоно торлене кьылдыла, ала тишишли телиги бир жукьулганын (окутканы ичиде) сьгьшадан да жукьулганын аманда кьидер болууга кьоркуу эки керемте кереди. Оп торло осал болуу торлендери кьыймын туюлюду. Жукьуну тап халга кеттирир ючюн, бир неча жорукъ.

Эм биикде орналган эл

ЮЙРЕНИУЛЕ

Таукеллик бла усталыкь

Нальке Инеса Арманд орамда жашагандыгы таныкчылыктарын Флотичюу автомашканын мотор таулары, сиреналары ии кесек заманга бузгандыла. Бир-эки такыкчыны ичиде «Каб-балгаз» ОАО-ну юююю арбазы от туюкуе кьажуу техниканд толду. Ююю ичиде ишлеген да ашыгышлы чыга башлаганларында уа, алайда жашагына юйге от туюнгине не аз да ишкеси болдула. Ала «Каббалгаз» ОАО-ну администрация мекямы жаныгына толуй йнадыла. От Флотичюу, автомашканын алайга жуукьт эпип, жуушлары терк кьармашдыла. Алай, насыкча, бир кесектен белгили болду от гуабалык юйрениуле болганлары.

Кьажуу Федеральный службасы «Каббалгаз» ОАО бирге юйрениуле бардырганды. Аны мураты - торло-торло блёномлени бир бирлери бла байламы, тири эм хайлары ишлеулерин жалгачтууду. Юйрениуле республиканы от туюкуе кьажуу службасын Налькеде кесини адамлары да тири кытышандыла. Аны 1-ин блёномонен 12 адам эм техникисин жорюткен специалисте алайда кесерини усталыктарын, мажаруулыктарын терк кьёргозгондод.

Юйрениуледе биринчи зенито Флотичюу керек эди. Женичисине уа жалындан чыгалманын кьутхаруну борчу салынганды. Оп кьыйын эм кьоркууу борчылап туюрун ючюн, администрация ююно башына кесини алына ачылган баскыч орнатылганды.

Россейни МЧС-ини КМР-де Башу управленисынны От туюкуе

жорюткенди. Оп терк окуяна 100 кадар мерге жайылганды. Ючуну-ле блёномден тышка чыгалмай кьалганды, ала ичиде башына чыгарганды, бир тишире уа топондон толу оюдон кесини алына чыгалмай кьалганды, анга болушкыбыз да от Флотичюу мекьамы жеткенди.

Алай юйрениуле от Флотичюу-чюлени харкочкок ишлерине болуурларына сьз жорду.

Эртте бишген кертмеле

Мен Шапукада жашайма, Дунимда кьйп зат сыйганма. Алай сайбильгилде болганын бир затты уа артылда унуталмай.

Эртте бишген кертмеле

Мен Шапукада жашайма, Дунимда кьйп зат сыйганма. Алай сайбильгилде болганын бир затты уа артылда унуталмай.

Эртте бишген кертмеле

Мен Шапукада жашайма, Дунимда кьйп зат сыйганма. Алай сайбильгилде болганын бир затты уа артылда унуталмай.

Грек-рим туюшуу

Гёжефлени уллу школу

Томьенда белгиле гёжеф Иван Поддубныйн Гранприини халкыла аралы 52-чи турнири өтгенди. Эришюле эки юнони ичиде эртеликенде ингриде тери бардырылгандыла. Сермешеге кытышпагандыла кьырлдан Белоруссиядан, Америкадан, Сербиядан, Венгриядан, Кытайдан, Израильден эм башха кьырлалдан 150-ге жуукьт адам келген эдиле. Иван Поддубныйни турнири уллу эришюледен бирини санады. Мында сермешеге атлары белгиле спортчула бла бирге кеслерин энди кьёргоз-топ башлаган жаш гёжефлери да кытышдыла. Оп Россейни Эркин туюшуудан Федерациясына уллу болушкь этеди, хорламалагы тишишли болганына, кьырланы жыймадыкь командасына сайлар онг береди.

Олимпилда оюнланы чемпиону Михаил Мамашвили, Томьен областын Жаш тьлю эм спорт жаны бла департаментини таматасы Дмитрий Грамотин да келген эдиле.

Бизни корр.

Бизни республикадан бу Гранпри ордан артык гёжеф кытышырга керек эдиле. Алай, торло-торло сыйталуу бла байламы, ала барсы да бармагандыла. Сьз ючюн, Олимпилда оюнланы призёру Заур Курамагомедов да Томьенге атланмаганды.

Бизни республикадан бу Гранпри ордан артык гёжеф кытышырга керек эдиле. Алай, торло-торло сыйталуу бла байламы, ала барсы да бармагандыла. Сьз ючюн, Олимпилда оюнланы призёру Заур Курамагомедов да Томьенге атланмаганды.

Бизни корр.

Бокс

Алтыжыллык боксчубузну хорламы

Пятигорск шахарда «Ачык ринг» - деген Битеуроссей турнири бардырылганды. Анга Севар-Кавказ федеральний округну республикалардан эки жюздөн артык спортчу кытышанды.

Олимпилда оюнланы чемпиону Михаил Мамашвили, Томьен областын Жаш тьлю эм спорт жаны бла департаментини таматасы Дмитрий Грамотин да келген эдиле.

Бизни корр.

Бизни корр.

Жуукь заманары «Ревизорга» карапкыбыз

«Куймиланы Кайсын» атлы Малькь кьырлык драма театр жуукьт кьылды кайсы оюну премьерасына чькьирлык болу? - деген соруну аны баш режиссеру Атыр-батын Магомте бергенбиз. От билдирген кьери, фьревалдан башлап В.В.Иоганн «Ревизор» деген комедиясы бла ишле башларкыдыла. Аны Малькьр тилге пост фекиманы Магомте кьурюеди.

Бизни корр.

Сылтауланы тохташдырадыла

Быйыл 18-чи январьда Прохладна району Алтуд элинде нальчичи водитель АУДИ автомobili бла жулдан ётпоз барган 47-жыллык тишируу басдырылганды. Оп кесине алыма, алайда окуя биледиди. Бу акымын иш Прохладный-Энбур федеральний жолу 12-чи километриде ингриде саят 19-да Алтуд элде Хаапчеке ораны 133-но номерли юнони кытында болганды. Прохладна району ГИБДД-сини куулукулчулары эм спедователие от жол-транспорт аварианы танып тиргенди.

Ичиги водителге кьажуу кереш

2012 жылы итотгарына кьере, Кьабарты-Малкьяр Республикада ичиги водителгени терсиклери бла 19 жол-транспорт авариа болганды. Алада уа 6 адам өлтөди, 30 адам кьамуу талганды.

Жол

Бизни корр.

Сылтауланы тохташдырадыла

Бизни корр.

УЧРЕДИТЕЛГЕ: КЬАБАРТЫ-МАЛКЬАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЪСТВОУ

Table with contact information for the editorial office and printer, including phone numbers and addresses.

Table with contact information for the printer, including phone numbers and addresses.